

הרב יואל שילה

גדרות הגבול שסביב מדינת ישראל כמחיצות

בשנים האחרונות נבנו גדרות בגבול ישראל-מצרים, בנוסף לגדרות הגבול בין

ישראל ללבנון, סוריה וממלכת ירדן, ובנוסף לחומת ההפרדה הגובלת ברצועת עזה והסובבת את רוב שטחי יו"ש [הפתוחה בעיקר לאזור ירושלים, ולבקעת הירדן], וכן בגבול עם ירדן בערבה, דרומית לים המלח, יש גדר מעולה בכשלים הקילומטרים הצפוניים לאילת, והולכים ונבנים צפונה, אך באזור הקרוב לים המלח לעתים יש ולעתים אין גדר.

יש לבאר האם מחיצות הגבולות יכולות לשמש כרשות היחיד מן התורה, שהרי רשות הרבים אינה ניתרת אלא בדלתות הנעולות בלילה, ויש לחלק את הדיון לכמה חלקים: האם מעבר הרבים דרך המחיצות מבטל אותן, האם שימוש הרבים בתוך המחיצות נחשב כרה"ר, האם יש הגבלת גודל לשטח שבין המחיצות, האם פרצות ברוחב י' או בקרן זווית פוסלות את המחיצות מדאורייתא.

האם מעבר הרבים דרך המחיצות מבטל אותן

לרוב הפוסקים הגדרת רה"ר היא מקום המוקף בג' מחיצות (בה"ל שס"ג ד"ה אסרו), אלא שנחלקו במשנה, בגמ', בראשונים, ובאחרונים [ואף נחלקו הפוסקים מה היא דעת רוב הראשונים] האם 'אתי רבים ומבטלי מחיצתא', כלומר, האם מעבר הרבים דרך או מעל המחיצות מבטל אותן.

הבה"ל (שס"ד ד"ה ואחר) ביאר את המנהג להסתפק בצוה"פ בכך שסומכין על הסוברים שהרבים אינם מבטלים מחיצה, ומן התורה די בצוה"פ, ובדרבנן סומכים

האוצר ♦ גיליון י"ח

על הסוכרים שללא ס' ריבוא אנשים - אין כאן רה"ר, וסיים שאף שאין למחות במקילין אולם בעל נפש יחמיר לעצמו.

אכן, גם לסוכרים שהרבים מבטלים את המחיצות, מאחר ומחיצות הגבולות אינן פתוחות למעבר חופשי אלא המעבר מותנה באישור מעבר [ויזה] - הרי שדומות הן ל'דלתות נעולות' [דאיתא בעירובין ק"א]. "אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה משום רשות הרבים", כלשון הרשב"א (בית נתיבות ג' א'): "שאיין רשות הרבים אלא הנמסר לרבים בכל שעה".

האם שימוש הרבים בתוך המחיצות נחשב כרה"ר

הרשב"א (עבוה"ק בית נתיבות ג' א' א') חידש שלא מועילה הקפת הרשות במחיצות כאשר בתוך המחיצות משתמשים הרבים ללא הגבלה, שכן הוא כתב שנעילת דלתות העיר בלילה מועילה להפוך את המבואות המפולשות לרה"י - כי רה"ר היא רק כשמסורה לרבים בכל שעה, אולם הפלטיא לא ניתרת בנעילת הדלתות בלילה. וביאר החכ"צ (ל"ז) שלדעת הרשב"א נעילת דלתות העיר בלילה אינה מבטלת תורת רה"ר מהפלטיא כי עדיין יד כל אדם שווה בה, וכך מדוייקת לשון הגמ', שרק לגבי מבואות הצריכו 'מפולשין' ולא לגבי פלטיא.

אמנם, אף שהחכ"צ כתב שדברי הרשב"א נכונים, אולם הוא תמה שלא ראה אחד מהפוסקים שהביאו, ואף לא הב"י. וכן משמע שהגר"א (שמ"ה ז') הבין בדברי השו"ע שהנעילה מתירה גם פלטיא, דלא כרשב"א. וכן נקט בשאילת יעב"ץ (א' ז') שמחיצות העשויות בידי אדם [וה"ה רובן בידי אדם ומיעוטן בידי שמים] מועילות גם לעשות את הפלטיא שבתוך ההיקף לרה"י, כאילו היתה מוקפת חומה [אא"כ יש תרתי לגריעותא, ניחא תשמשתא ועשויות בידי שמים - שאז הרבים מבטלים את המחיצות]. וכ"כ החזו"א (ק"ז א'): "לא שייך אתו רבים ומבטלי מחיצתא אלא כשהרבים בוקעין דרך פרצות המחיצות או שדריסת הרבים ע"ג המחיצה, ובזה כיון שהמחיצות אינן חוצצין כראוי בפני העוברין בטלי מחיצתיהו אבל רבים הסובבים בשוקים וברחובות תוך המחיצות - לא מבטלי מחיצות לעולם, שהרי

דלתות נעולות בלילה עושין ירושלים רה"י אף שתוכה ס' רבוא והיא רוכלת העמים".

לענ"ד ניתן לדייק מקושיית הריטב"א (המובאת להלן), שאם גם מחיצות מרוחקות נחשבות כרה"י לא תהיה רה"ר בעולם, שלא סבר כרשב"א, כי אז היה רה"ר גם במקום מוקף. עוד מצאנו בשו"ת בית אפרים (כ"ו, וכן ביצועות מלכו) שמה שלרשב"א נעילת הדלתות בלילה אינה מבטלת דין רה"ר מהפלטיאות הוא רק בשעה שהדלתות פתוחות, אך בשעה שהדלתות נעולות בפועל מתבטלת תורת רה"ר. ולפ"ז גם הרשב"א מודה במציאות הגבולות שלנו שנחשבת כ'דלתות נעולות'.

לכאורה נקודת המחלוקת היא האם מה שהרבים נמצאים במקום מסויים בלי הפרעה הופך את המקום לרה"ר, או שמא גדירת מקום זה במחיצות שאינן מאפשרות מעבר חופשי דרכן כל הזמן הופכת את המקום לרה"י. ובזאת מונחת ההסתפקות לגבי מחיצות הגבולות, שאין הן מעכבות את הרבים מלהשתמש כרצונם, אולם הן מעכבות לגמרי את כניסת כל מי שלא מורשה [כגון בוויזה], ולהבנת הבית אפרים שלרשב"א מועילה נעילת הדלתות בשעה שהן נעולות - סגירת הגבולות תועיל לכו"ע.

האם יש הגבלת גודל לשטח שבין המחיצות

איתא בעירובין (כ"ב): "אמר רבי יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן: ארץ ישראל אין חייבין עליה משום רשות הרבים", ושאלה הגמ' מה מייחד את רה"ר שבא"י "אילמא משום דמקיף לה סולמא דצור מהך גיסא ומחתנא דגדר מהך גיסא - בבל נמי מקיף לה פרת מהך גיסא ודיגלת מהאי גיסא? דכולא עלמא נמי מקיף אוקיינוס?...". ומסקנת הגמ' שכוונת המימרא ש'ארץ ישראל אין חייבין עליה משום רשות הרבים' איננה להתיר את כל א"י, אלא מדובר רק על שבילי בית גלגול, וזאת מסיבה צדדית, שיהושע לא מסרם לרבים.

עוד איתא (עירובין ס"ז): שמחיצות קרפף נחשבות כמחיצה אפילו רחבות "אמר עולא אמר רבי יוחנן קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה, ואפילו כור ואפילו כוריים הזורק לתוכו חייב, מאי טעמא מחיצה היא אלא שמחוסרת דירין".

תוס' (עירובין כ"ב: ד"ה דילמא) שאלו שלאחר שבאמת א"י ובבל מוקפות מחיצות - מדוע יתחייבו על רה"ר, "ולרבי יוחנן דאמר (עירובין ס"ז): קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה אפילו כור ואפילו כוריים הזורק לתוכו חייב, והוא הדין אפילו לאלף כורים דמה שיעור יהיה?" ותירצו שמחיצה שאינה עשויה בידי אדם אינה נחשבת כל כך מחיצה - ולכל הדעות מעבר הרבים מבטל אותה. בפשטות ההבדל בין אם המחיצות עשויות בידי אדם או בידי שמים הוא שכשהן עשויות בידי אדם - מטרתן לתחום מקום מסוים ולמנוע את ההילוך אליו, משא"כ מחיצה טבעית אינה עשויה לתחום, אלא שאם היא שם - היא שם, ורק ממילא המקום נראה כתחום, וגם פוחת שם ההילוך.

הרמב"ן (עירובין נ"ט.) כתב לגבי עיר של יחיד "אין לך רשות הרבים בתוך העיר ואפילו רחב כמה, אלא סרטיא ומדבר וכיוצא בהן שאין לך בהן מחיצה כלל, ואף על פי שאי אפשר שלא יהיו הרים ובקעות סביב להן, כל שאין המחיצה נראית לעומדין באמצע ואין נכרת להם, אי נמי שאין המחיצה מעכבת וממעטת על הרבים כלום - אין בה תורת מחיצה, והכי נמי משמע בפרק עושין פסין גבי סולמא דצור ואוקיינוס", הרי שהבין הרמב"ן שאף שבתוך העיר אין רה"ר, אך מחוץ [לחומות ה]עיר יש רה"ר למרות ההרים והבקעות, וזאת כשהמחיצה אין נראית

וניכרת לעומדין באמצע. עוד יישב שמחיצה שאין מעכבת וממעטת על הרבים - אינה מחיצה.

הרשב"א (עירובין כ"ב:) התחבט בזה "אי הכי כולי עלמא נמי דהא מקיף ליה ים אוקינוס - מהא שמעינן דמקום המוקף גדר עשרה יש לו שיעור עד היכן קרוי רה"י, ויש לעיין דהא א"ר יוחנן... קרפף יתר מבית סאתים אפילו כור ואפילו כורים הזורק לתוכו חייב... וא"כ עד כמה יהא שידון משום רה"י, והדבר צריך תלמוד", וכתב עליו הבה"ל (שמ"ו ד"ה קרפף): "וכפי הנראה לא ניחא ליה להחליט כשיעורא דרמב"ן".

אמנם, הריטב"א (עירובין כ"ב:) כתב בשם הרמב"ן שהמחיצות מועילות רק כשאינן מרוחקות כל כך, כך שרואה עצמו תוך המחיצות "ולהכי פרכינן דכיון דאמרת דאפילו המחיצות מרוחקות כל כך דינן כרשות היחיד - א"כ אין רשות הרבים בעולם, וזה אי אפשר. וק"ל מ"מ עד אימתי יהא מרוחקות שיהו חשובות מחיצות לשווייה רשות היחיד, דהא אמרינן דקרפף יותר מבית סאתים שהוקף אפילו שלא לדירה רשות היחיד הוא מן התורה, וכמה יהא שיעור אותו יותר מבית סאתים? אומר רבינו הרב ז"ל דהיינו כל שרואה עצמו תוך המחיצות, דאע"ג דלגבי שבת לא בעינן מחיצות הניכרות לדירתו... אפ"ה בעינן שיראה עצמו תוך מחיצות" [ועוד הוסיף הריטב"א שמחיצות סולמא דצור ומחתנא דגדר עשויות כמין גא"ם (בצורת האות ר'), אלא שכתב שגם הפרת והחידקל הם כמין גא"ם, ומעט תימא כי מחיצות הנהרות הן מג' רוחות, ולא רק כמין גא"ם].

בשיעור רוחב הגבולות לשיטה זו יש לדון, שברמב"ן הגדיר 'כל שאין המחיצה נראית לעומדין באמצע ואין נכרת להם', ובריטב"א כתב 'שרואה עצמו תוך המחיצות', והסתפק באג"מ (א' קל"ט ענף ו') האם כוונת הריטב"א כרמב"ן, או שלרמב"ן מותר עד שהעומד באמצע לא יראה את המחיצות הנגדיות, ואילו לריטב"א מותר עד שכשעומד במחיצה האחת לא יראה את הנגדית, וצידד שהריטב"א מודה לרמב"ן. עוד צידד האג"מ שמאחר ומבואר (בכורות נ"ד:) 'שיתסר מיל קא שלטא ביה עינא דרועה' - הרי שהשיעור לרמב"ן הוא ל"ב על ל"ב מיל [כ-37 על 37 ק"מ למדות החזו"א, וכ-29 על 29 ק"מ למדות הקטנות של האמה. חומות הפרדה הצפונית והדרומית לירושלים - מרוחקות כעשרה ק"מ זו מזו],

ולא זכיתי להבין את דבריו, שהרי הרים ניכרים מעשרות קילומטרים, ועמקים כלל לא ניכרים אף בקירוב מקום, ומה שייך לקבוע את שיעור הראיה כשיעור ראיית הצאן.

מצאתי בשו"ת החכם צבי (ל"ז) שנשאל כיצד יתכן שבארץ רחבת ידיים כאנגליה "ויש עליה כמה סרטיות ופלטיות בתוכו דדרסי בה רבים, ואולי ס' רבוא בלא עיכוב כלל" - לא יהיה חיוב רה"ר, ולמרות שמחיצותיה [המבדילות בינה לים] מועילות רק מדין גוד אסיק. והשיב שאם התורה היתה אומרת שרה"ר תתבטל במחיצות כאלו לא היה מפריע שיש בה סרטיאות ופלטיות, וה"ה במחיצות העומק, אלא שמחיצה שאינה עשויה בידי אדם מתבטלת לדעת תוס', ולכן מחיצת אנגליה מתבטלת 'אבל העשויה בידי אדם לא אתו רבים ומבטלי מחיצה' [ועוד הביא את חידוש הרשב"א שלפלטיא תורת רה"ר אפילו כשדלתות המדינה ננעלות, ראה לעיל תחת הכותרת 'האם שימוש הרבים בתוך המחיצות נחשב כרה"ר'], עכת"ד. לסיכום דבריו: אם מחיצות מועילות - אין לדבר גבול, למרות הפלטיאות, ואפילו אנגליה לא תחשב רה"ר, ואין נפ"מ במחיצות גבוהות או בגוד אסיק, אלא שלא מהני לזה מחיצה העשויה בידי שמים, וכתב במפורש שבמחיצות העשויות בידי אדם - אין הגבלה לרוחב השטח המוקף.

הבה"ל (שמ"ו ד"ה קרפף) תמה, שהעיון בדברי הרמב"ן מראה דרך אחרת בשיטתו, דלא כרשב"א והריטב"א, אלא שכל שהרמב"ן הגביל את רוחב המחיצות היה רק במחיצות העומדות מאליהן, כהרים ובקעות, כדמוכח שהקפת הפרת אינה מועילה לבבל, ולא הביא את סוגיית כור או כוריים [שעוסקת במחיצות העשויות בידי אדם], ושפיר י"ל שמודה שבמחיצות העשויות בידי אדם מועיל אפילו כשרחבות אלף כורים, וכשיטת התוספות, וכל שנחלק עם תוס' היה רק האם מחיצות העשויות בידי שמים מתבטלות כשדרך הרבים לא עוברת באמצען, דלתוס' אינן מתבטלות ללא דרך הרבים, ולרמב"ן מחיצות העשויות מאליהן אין מועילות כשהן רחוקות אפילו ללא מעבר הרבים עליהן. עוד כתב הבה"ל לגבי תירוצו השני של הרמב"ן, שמחיצה שאין מעכבת את הרבים אינה מחיצה, שבודאי שלגבי קרפף [כלומר, מחיצות העשויות בידי אדם] מודה הרמב"ן לתוספות, שאפילו כשהמחיצות רחבות הרבה מאוד ואינן נראות לעומדים באמצע - הוי רה"י מן התורה, כיון שעכ"פ המחיצות מעכבות את הרבים מלעבור שם.

החזו"א (ק"ז א') כתב שאפשר שתוס' מודים לריטב"א במחיצות מרוחקות, והעמיד את המחלוקת בין תוס' לריטב"א כשאין הרבים בוקעים תוך מחיצות רחבות שאין נעשות בידי אדם כדוגמתן [כך ביאר את כוונתם 'מחיצה שאינה עשויה בידי אדם'], ונשאר בצ"ע [מתחילה הקשה כיצד תוס' כתבו שרבנן מודים שהרבים מבטלים מחיצות העשויות בידי שמים, הרי מחיצות ההרים והנהרות והאוקינוס אינן נדרסות, ואין בכח הרבים שבין המחיצות לבטל את המחיצות בלי לדרוס עליהן או לבקוע דרכן. ואפשר שכוונת תוס' כריטב"א, שלא חשיב מחיצות כשאינו רואה עצמו בהן, אלא שלריטב"א מחיצות רחבות אינן מחיצות אף כשאין רבים בוקעין בתוכן, ולתוס' אינן מחיצות רק כשיש רבים תוך המחיצות, וזאת במחיצות מרוחקות שאין בני אדם עושים כדוגמתן, ולפ"ז בהיקף קטן - אין הרבים מבטלים אף מחיצות שבידי שמים אף לתוס', וצ"ע].

אף שמלשון החזו"א משמע שכוונתו שתוס' מודים לרמב"ן אף במחיצות העשויות בידי אדם, אך קשה להולמו, ויותר מסתבר שכוונתו רק לומר שתוס' מודים שמחיצות העשויות בידי שמים אין מועילות כשהן רחבות באופן שאין דרך בני אדם לעשות כאלו מחיצות, אולם לגבי מחיצות העשויות בידי אדם - אין הגבלת רוחב גם לדעת החזו"א [בדעת תוס'], שהרי תוס' לא חזרו בהם ממ"ש שאין שיעור למחיצות הקרפף העשוי בידי אדם, וכן משמע מלשון תוס' הרא"ש (עירובין כ"ב:): "ושמא במחיצה שאינה עשויה בידי אדם בהיקף גדול כזה - אפילו רבנן מודו דאתו רבים ומבטלי מחיצתא", וכן נראה שהבין בחידושים וביאורים (עירובין כ"ב:): "שו"ר בספר מרן זללה"ה צידד לפרש כונת תוס' דהרבים שבתוך המחיצות מבטלין חשיבות המחיצות והיינו כשאננם עשויים בידי אדם לתועלת העיר והם רחוקים, עי"ש, וצ"ע".

עוד יש לעיין האם השתנתה הגדרת החזו"א ל'מחיצות רחבות שאין נעשות בידי אדם כדוגמתן' - לאחר שינוי המציאות, שכיום כן דרך בני אדם להקיף שטחים נרחבים, כעין הקפת הגבולות. מ"מ לכאורה פשוט שאין נוהגים לתת גבול לרוחב היקף מחיצות העשויות בידי אדם, שהרי נוהגים להסתמך [עכ"פ מעיקר הדין] על היקף הערים שלנו, שבהרבה מהן לא ניתן לומר 'שרואה עצמו תוך המחיצות' (שמעתי).

מבנה גדרות הגבולות סביב מדינת

גדרות הגבול נמשכות מראש-הנקרה בגבול המערבי עם לבנון עד גבול סוריה [85 ק"מ], ומקיפות את רמת הגולן עד גבול ירדן [90 ק"מ], וממשיכות לאורך הירדן עד ים המלח [108 ק"מ]. בים המלח אין גדר גבול אולם ממזרחו וממערבו מתנשאים הרים [92 ק"מ]. דרומית לים המלח ממשיכה גדר גבול עם ירדן עד אילת [137 ק"מ], אם כי עד בערך סמר אינה אלא 'גדר בקר' ולא מחיצה שלמה, ורק כשלשים הקילומטרים שצפונית לאילת עשויים גדר מעולה, וממשיכים לבנותה מסמר צפונה לכיון ים המלח. הגבול מאילת לרצועת עזה בנוי גדר מעולה [205 ק"מ]. רצועת עזה עטופה בחומות גבול [57 ק"מ]. כמו כן רוב שטחי יו"ש מגודרים בחומה [250 ק"מ], פרט לאזורי ירושלים ודרום הר חברון.

מאחר וגדרות הגבול עשויות בידי אדם, למטרת מניעת המעבר החופשי דרך הגבולות, ואכן ללא אישור כניסה אין אפשרות להכנס דרכן באופן הרגיל - הרי שלהבנת רוב הפוסקים שהתבארו לעיל - יש בהן כח לעכב את רגל הרבים, ואשר על כן יש מקום לומר שלא יהיה דין רה"ר ביניהן.

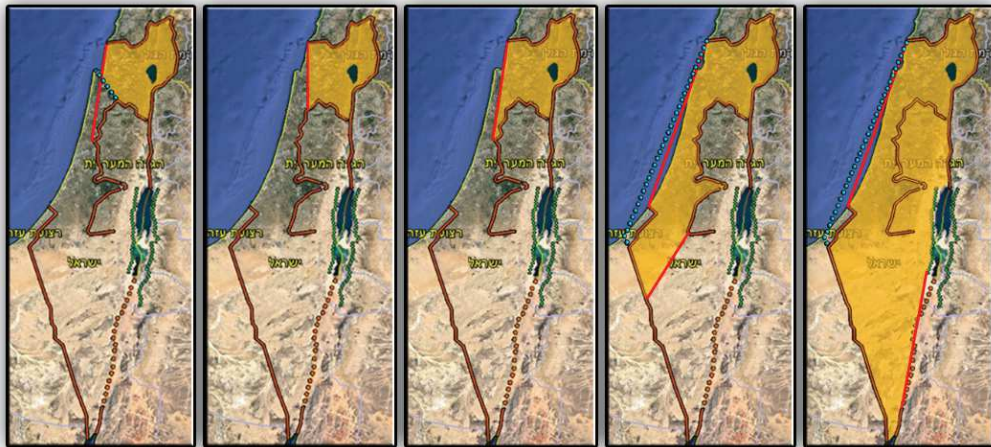

מאחר ורק דרום גבול הערבה היא מחיצה מעולה, ובצפון הערבה המחיצה לא הושלמה לעת עתה - יש להסתפק האם לראות את כל רוח מזרח כמחיצה ע"י עומ"ר של הגדרות מהחרמון ועד ים המלח, ושל עשרות הקילומטרים הצפוניים לאילת - שהם יותר מהפרצה שביניהם [מחיצות ההרים שממזרח וממערב לים המלח לכאורה לא מצטרפות לפרצה, אף שהן בידי שמים, וצ"ע], או שנאמר שיש להחשיב כמחיצה רק מהחרמון ועד סוף ההרים שמערבית לים המלח [אורך הגדר הבנויה - מעט יותר מאשר אורך הרי ים המלח ועד תחילת הגדר בדרום הערבה, אך בקו אויר אורך ההרים והפרצה מעט יותר מאשר המקום הגדור]. גם לפי הצד השני הרי עדיין כל ערי הגליל נמצאות בין שלש מחיצות. רק מערב חיפה בולטת מעבר לקו שבין ראש הנקרה לגבול עם עזה [ואם מותחים קו בין ראש הנקרה לפגישת ציר פילדלפי עם הים - השטח שבחוף מצטמצם]. ירושלים מוקפת משלש רוחות. כל מישור החוף נמצא בין שלש רוחות של גבול הצפון, גבול מצרים וגדר ההפרדה עם יו"ש/הגבול עם ירדן. בנגב דרומית לים המלח אין ערים שיש לחוש בהם לרה"ר [אולי רק ירוחם]. אילת מוקפת ע"י הגבול המזרחי והמערבי, שכמעט מחוברים זה לזה באמצעות המדרון התלול של 'השבר הסורי אפריקאי' שבחוף מפרץ אילת]. האיור הימני מראה את השטח שבין המחיצות אם המחיצה המזרחית נחשבת עד אילת, האמצעי מראה את השטח הנמצא בין ג' מחיצות [בהטיית 19 מעלות נגד כיוון השעון רואים שהמחיצה העליונה מראש הנקרה עד צמח שווה באורכה למחיצה התחתונה מציר פילדלפי עד הר חריף], והאיור השמאלי מראה שעכ"פ הגליל נמצא בין מחיצות. קשה לומר שיש לדקדק בצורך ששתי המחיצות תהיינה באותו אורך, שהרי סולמא דצור ומחתנא דגדר הן רק שתי מחיצות כמין גא"ם (ריטב"א עירובין כ"ב:), ועם זאת הן המקור למחיצות שמבטלות שם רה"ר.

יש מקום להוסיף את דברי החזו"א (ק"ז ה') שהאיור הפרוץ שבעומ"ר נחשב כסתום גם כדי לגדור מחיצה אחרת שמעברו האחר, וממילא לאחר שמחשיבים את האזור הצפוני כגדור ע"י שלש מחיצות ממשיות - יש מקום לראות גם את המשך המחיצה [המנוקדת באיור השמאלי, ההולכת מדרום מזרח לצפון מערב] - כמחיצה המועילה גם לגדירת מישור החוף (הרב אנגלרד).

האם פרצות ברוחב י' או בקרן זוית פוסלות את המחיצות מדאורייתא אמנם, מאחר וברור שבמקומות רבים יש פרצות הרחבות י' אמות בין המחיצות, כגון לאורך ים המלח, בתחומי העיר אילת, וכן לאורך עשרות הקילומטרים שבערבה עד ים המלח, וכמו כן ברור שישנן גם פרצות בקרן זוית במחיצות אלו - על כן אם פרצת י' ופרצה בקרן זוית פוסלות את המחיצה מדאורייתא - הרי שאין כאן מחיצות הממעטות את הילוך הרבים, אלא שאין הדין מוסכם.

לגבי פרצה ברוחב י' אמות, י"א שהמחיצה נפסלה מדאורייתא [ר"ח עירובין ק"א:], וכן דייקו מרש"י עירובין צ"ד. ד"ה חצר (אלא שהחזו"א קי"ב ה' ז' דחה את הראיה, דלמסקנה גם בנפרצה רוח רביעית במלואה הוה דרבנן, וכ"ש בפרצה יותר מעשר), וכ"פ המשכנות יעקב ק"כ-קכ"ב], וי"א שנפסלה מדרבנן בלבד [תוס' רא"ש עירובין י"ז: ד"ה עושין פסין, בית אפרים או"ח כ"ז ד"ה ומ"ש, אחיעזר ד' ח', חזו"א מ"ג ד'-ה', ובסי' קי"ב].

וגם לגבי פרצה בקרן זוית נחלקו אם המחיצה נפסלה מדאורייתא: שהחזו"א הסתפק בזה, ובמכתב (שנדפס בסוף ספר 'תיקון מבואות') הכריע שנפסלת מדאורייתא, ואילו לדעת הבית אפרים בשם הריטב"א - כשיש אמה בזווית לכל צד - תו לא נפסלת מדאורייתא בשום פרצה, וכן למנחת יצחק (ח' ל"ב ג') - לכמה פוסקים הוי פסול דרבנן בלבד, ואכמ"ל.

האוצר ♦ גיליון י"ח

עכ"פ הפוסלים בזה וכזה צריכים לבאר מדוע כשהראשונים הסבירו מדוע בעצם מחיצת סולמא דצור ומחתנא דגדר אינן מועילות [לתוס' משום שעשויות בידי שמים, ולריטב"א משום השטח הגדול שהן גודרות] - לא כתבו שיש בהן פרצות י' ופרצות בקרן זוית, שהיה זה תירוץ הרבה יותר פשוט ומתבקש מאשר לחדש מגבלה במחיצות העשויות בידי שמים או במחיצות רחבות, אע"כ שכלפי זה לא דקדקו בכך כל כך, וצ"ע. בפשטות 'סולמא דצור' הם הרי הצפון מראש הנקרה עד צומת כח, ו'מחתנא דגדר' היא גדת הירמוך התלולה במצוקים, ובין זה לזה נמצאים רכסי הרי נפתלי ורמת הגולן, ודרומית משם נמצאת גדת הירדן, אך פשוט שאי פה אי שם היו מעברים פחות תלולים, כגון במקומות המעבר או במקומות שהנחלים התחתרו, ועם זאת זו לא היתה סיבה שהוזכרה בראשונים לביטול המחיצות.

מחיצת הים

לגבי החשבת הים כמחיצה מצאנו שנחלקו הראשונים האם הים עצמו נחשב כמחיצה מאחר ואינו נוח להילוך - עכ"פ כלפי התרת רה"ר מדאורייתא, אך הסכמת הפוסקים היא שרק המדרון שבתוך הים או שמעל שפת הים נחשב כמחיצה [נחלקו בזה כמה ראשונים, כגון פסקי ריא"ז עירובין א' ל"ה ועוד - הסוברים שהמדרון שמעל הים הוא המתיר, הריטב"א עירובין כ"ב: ועוד - הסוברים שהמדרון שבתוך הים הוא המחיצה, והמהרי"ט א' צ"ד ובית מאיר שס"ג כ"ט המדייקים מהרמב"ם ומ"מ שבת י"ז ה', וכן מהטור - שהים עצמו נחשב כסתום]. מבואר בגמ' שלמעשה הקפת האוקיינוס את העולם לא מתירה את רה"ר, אך עדיין יתכן שהמדרון שבתוך הים יחשב כסגירת הרוח השלישית או הרביעית [המדרון שבעומק הים התיכון מרוחק מהחוף, וברור שלא יוכל להצטרף למחיצות הערים כלפי היתר טלטול גם דרבנן, שהרי יש פרצה בין היקף העיר למדרון שבתוך הים].

נמצא, שאין זה כה מופקע להחשיב את גדרות הגבול כמבטלות שם רה"ר מהסרטיאות ופלטאות, אלא שאין הדבר מוסכם [הן מחמת סברת הריטב"א שמחיצות מרוחקות אינן מועילות, והן מחמת סברת הרשב"א שסגירת המחיצות

גדרות הגבול שסביב מדינת ישראל כמחיצות

קיג

אינה מבטלת את מקום הרבים מהיות רה"ר], וגם לא ברור מה עושים עם הפרצות שבמחיצות, אולם מסתבר שראוי הוא להצטרף לסניף להכרעת הבה"ל (שס"ד ד"ה ואחר) שהכריע במחלוקת האם בעינן ס' ריבוא כדי להחשב כרה"ר - "אף דאין למחות ביד העולם שנהגו להקל אבל בעל נפש יחמיר לעצמו כי יש בזה גררא דחיוב חטאת", וכעת יש לצרף לזה גם את סניף מחיצות הגבולות.

